

DK pakeitimai

Autorius SystemOperator
2007-10-26
PaskutinÄ kartÄ... atnaujinta 2007-10-26

Seime svarstomi su viršvalandinio darbo, darbo naktÄ, poilsio ir venÄ dienomis apmokÄ—jimu susijÄ™ darbo kodekso pakeitimai. Straipsnyje svarstoma Ä kÄ... reikÄ—tÄ atkreipti dÄ—mesÄ.

SiÄ«loma taisyti DK 1621 straipsnio nuostatÄ... dÄ—I su venÄ dienomis sutampanÄ poilsio dienÄ perkÄ—limo

ŠvenÄ dienos – tai atskira poilsio laiko rÄ«šis: ne savaitÄ—s nepertraukiamasis poilsis – šeštadienis ir sekmadienis (DK 157 str. 4 p.; 161 str.), o kasmetinis poilsio laikas (DK 157 str. 5 p.). Pagal DK 1621 straipsnÄ poilsio dienos, sutampanÄios su DK 162 straipsnio nustatytais švenÄ dienomis, perkeliamos Ä sekanÄ... po venÄ einanÄ... darbo dienÄ... SiÄ«loma ir šiÄ... nuostatÄ... taisyti: š dienÄ, nuolat sutampanÄ su sekmadieniais (pirmoji krikštoniÄ VelykÄ diena ir Motinos diena), neperkelti. Vargu ar tai teisinga, nes, kaip minÄ—ta, savaitÄ—s nepertraukiamasis poilsis ir venÄ dienos – ta skirtingos poilsio laiko rÄ«šys.

SiÄ«loma pakeisti viršvalandÄ, dirbtÄ suminÄ—s darbo laiko apskaitos sÄ...lygomis, kompensavimo bÄ«dÄ...

Kitu DK pakeitimo Ä statymo projektu Nr. XP–2307 siÄ«loma keisti DK 149 str. 2-Ä...jÄ... dalÄ. DK 149 straipsnis reglamentuoja suminÄ™ darbo laiko apskaitÄ... Šio DK 149 str. 2 dalis nustato: „Esant suminei darbo laiko apskaitai, privalo bÄ«ti garantuota šio Kodekso nustatyta paros bei savaitÄ—s nepertraukiamo poilsio trukmÄ—. Jeigu suminiu darbo laiko apskaitos laikotarpiu viršijamas tai darbuotojÄ kategorijai nustatytas darbo valandÄ skaiÄius, darbuotojams jÄ pageidavimu sutrumpinama darbo diena arba suteikiama poilsio diena (dienos) darbo, kolektyvinÄ—je sutartyje arba darbo tvarkos taisyklÄ—se nustatyta tvarka ar papildomai apmokama kaip uÄ¼ viršvalandinÄ darbÄ...“. SiÄ«loma panaikinti ÄodÄius: „jÄ pageidavimu sutrumpinama darbo diena arba suteikiama poilsio diena (dienos) darbo, kolektyvinÄ—je sutartyje arba darbo tvarkos taisyklÄ—se nustatyta tvarka ar papildomai“. T. y. uÄ¼ dirbtÄ... viršvalandinÄ darbÄ... siÄ«loma palikti tik vienÄ... kompensavimo bÄ«dÄ...: padidintÄ... apmokÄ—jimÄ... (pa– ne maÄ¼iau kaip pusanthro darbuotojui nustatyto valandinio atlygio arba mÄ—nesinÄ—s algos).

Šiame siÄ«lyme galima ÄÄvelgti nemaÄ¼ai trÄ«kumÄ. Priedai uÄ¼ darbÄ... nukrypstant nuo normaliÄ darbo sÄ...ly (darbÄ... naktÄ, švenÄ poilsio dienomis, viršvalandinÄ darbÄ... ir kt.) – tai iš esmÄ—s yra ne darbo uÄ¼mokestis (DK 186 str. 1 d.), bet kompensacinio pobÄ«dÄio išmokos. Darbuotojui viršijus jam nustatytÄ... darbo laiko trukmÄ™, t. y. dirbant viršvalandinÄ darbÄ..., kompensavimas turÄ—tÄ bÄ«ti susijÄ™s visÄ³ p atitinkamo poilsio suteikimu. Kaip tik šis kompensavimo bÄ«das labiausiai atitinka saugiÄ ir sveikatai nekenksmingÄ darbo sÄ...lygÄ sudarymo principÄ... (DK 2 str. 1 d. 5 p.). PavyzdÄ¼iui, Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvoje 2003/88EB dÄ—I tam tikrÄ darbo laiko organizavimo aspektÄ tiesiogiai pabrÄ—Äta, kad „paprastai, pritaikius leidÄ¼ianÄ... nukrypti nuostatÄ..., susijusiems darbuotojams turi bÄ«ti suteiktas atitinkamas kompensuojamasis po laikas“ (PreambulÄ—s 16 p.); „...leidÄ¼ianÄias nukrypti nuostatas leidÄ¼iama taikyti tik su sÄ...lyga, kad atitinkamiems darbuotojams suteikiamas lygiavertis kompensuojamojo poilsio laikas arba išskirtiniais atvejais, kai dÄ—I objektyviÄ prieÄ¼asÄiÄ suteikti tokio laiko neÄ—manoma, atitinkamiems darbuotojams suteikiama atitinkama apsauga“ (18 straipsnio 3 dalis).

Poilsio suteikimas kaip kompensavimo bÄ«das, manome, neprieštarauja ir teisingo apmokÄ—jimo uÄ¼ darbÄ... principu (DK 2 str. 1 d. 6 p.), nes uÄ¼ atliktÄ... darbÄ... (dirbtÄ... laikÄ...) bet kuriuo atveju turi bÄ«ti sumokÄ—tas darbo uÄ¼mokestis, apmokÄ—jimas uÄ¼ viršvalandinÄ darbÄ... (DK 193 str.) vertintinas ne kaip darbo uÄ¼mokestis, bet kaip kompensacija – tam tikro dydÄ¼io pinigÄ—i šmoka, kuria siekiama atlyginti darbuotojui su jo darbo ar kitÄ Ä statymo nustatytÄ pareigÄ vykdytu susijusias išlaidas. Taigi padidintas apmokÄ—jimas uÄ¼ viršvalandinÄ darbÄ... – tai kompensacinio pobÄ«dÄio priemoka. Šis padidintas apmokÄ—jimas uÄ¼ viršvalandinÄ darbÄ... t bÄ«ti taikomas ne atsiÄ¼velgiant Ä darbuotojo pageidavimÄ... (ypaÄ¼ kai taikoma suminÄ— darbo laiko apskaita), bet kai dÄ— tikrÄ prieÄ¼asÄiÄ suteikti lygiavertÄ poilsÄ neÄ—manoma (pvz., kai pasibaigia darbo teisiniai santykiai ir pan., analogiškai kompensacijai uÄ¼ nepanaudotas kasmetines atostogas, jeigu neÄ—manoma taikyti DK 175 str.). TodÄ—I pakeisti DK 149 str. 2 dalies nuostatÄ... ir atsisakyti poilsio suteikimo kaip kompensavimo bÄ«do (net jei to pageidauja darbuotojas) ir palikti tik apmokÄ—jimÄ... kaip uÄ¼ viršvalandinÄ darbÄ..., mÄ«sÄ³ nuomone, yra neteisinga ir prieštarauja darbo Ä statymams.

SiÄ«loma keisti kompensavimo bÄ«dus uÄ¼ viršvalandinÄ ir nakties darbÄ... bei uÄ¼ darbÄ... poilsio ir venÄ dienomis

Kitu šio DK pakeitimo Ä statymo projektu Nr. XP–2307 siÄ«loma keisti DK 193 ir 194 straipsnius. Priminsime, kad šie DK straipsniai nustato tam tikrus kompensavimo bÄ«dus: uÄ¼ viršvalandinÄ ir nakties darbÄ... – ne maÄ¼iau kaip pusanthro darbuotojui nustatyto valandinio atlygio (mÄ—nesinÄ—s algos) (DK 193 str.); uÄ¼ poilsio ir venÄ dienomis (DK 194 str.), jeigu jis nenumatytas pagal grafikÄ..., mokama ne maÄ¼iau kaip dvigubai arba darbuotojo pageidavimu kompensuojama suteikiant darbuotojui per mÄ—nesÄ kitÄ... poilsio dienÄ..., arba tÄ... dienÄ... p prie kasmetiniÄ atostogÄ (DK 194 str. 1 d.); jeigu švenÄ dienÄ... dirbama pagal grafikÄ..., mokamas ne maÄ¼esnis

kaip dvigubas valandinis arba dieninis atlygis. Pakeitimą³ esmė—: darbuotojui nustatyti... valandinį atlygį (mė—nesiną™ al pakeisti vidutiniu atlygiu (mė—nesine alga) ir, antra, kai darbuotojas pasirenka poilsį pagal DK 194 str. 1 d., nustatyti, kad uštas poilsio dienas darbuotojui mokamas jo vidutinis darbo ušmokestis.

Mąs³ nuomone, šie pakeitimai sukeltą³ dviprasmybią³. Kaip minėta, priedai ušdarb... nukrypstant nuo normalio darbo s...lygą³ (darb... nakt, švenąi³, poilsio dienomis, viršvalandinį darb... ir kt.) išm—s y darbo ušmokestis (DK 186 str. 1 d.), o kompensacinio pobūdžio išmokos. Pavyzdžiui, kai DK 193 straipsnis nustato, kad ušviršvalandinį darb... ir darb... nakt mokama ne mažiau kaip pusantro darbuotojui nustatyto valandinio atlygio (mė—nesiną—s algos), šią... DK nuostatą... reikėtų³ suprasti ne kaip nustatantį... vienalytį™ p didesnį™, palyginus su darbuotojui nustatytu valadiniu atlygiu (mė—nesine alga), sum..., bet kaip nustatantį... tokį mok ušviršvalandinį ir nakties darb..., kuris susideda išš:

- darbo ušmokesio ušfaktiškai darbuotojo atliktą... darb... (DK 186 str. 1 d.) pasibaigus darbuotojo darbo diena (pamainai) (viršvalandinis darbas), poilsio, švenąi³ dien..., nakties metu, kuris lygus jam nustatytam (pvz., darbo sutartyje, kituose jo darbo apmokėjim... reglamentuojančiuose lokalinuose norminiuose teis—s aktuose) valandiniam atlygiui, ir

- kompensacinio pobūdžio priemokos, kurios dydis yra ne mažesnis kaip 50 proc. darbuotojui nustatyto valandinio atlygio (mė—nesiną—s algos).

Vidutinis darbo ušmokestis (DK 204 str.) negali būti sutapatinamas su darbo ušmokesiu (DK 186 str.). Vidutinis darbo ušmokestis – tai ne atlyginimas ušdarbuotojo faktiškai atliekamą... darb..., bet tam tikru teisiniu pagrindu (DK 204 str. 1 d.) darbuotojui numatyta garantija, taikoma tais atvejais, kai darbuotojas faktiškai nedirba, tačiau dėl tam tikrų prieasųi³ jam būtina š laiką... apmokėti.

Atsiūvelgiant tai, siūloma pakeisti, pavyzdžiui, DK 193 straipsnio nuostatą...: „Ušviršvalandinį darb darb... nakt mokama ne mažiau kaip darbuotojo pusantro vidutinio valandinio atlygio (mė—nesiną—s algos)“; mėmanymu, reikėtų³ suprasti taip, kad uštok darb... mokama kompensacinio pobūdžio priemoka, kurios dydis lygus 15 proc. darbuotojo vidutinio valandinio atlygio (mė—nesiną—s algos). Taip pat darbuotojui priklauso ir darbo ušmokestis ušfaktiškai jo atliktą... darb... pasibaigus darbo dienai (pamainai) (ušviršvalandinį darb...), kuris lygus jam nustatytam (pvz., darbo sutartyje, kituose jo darbo apmokėjim... reglamentuojančiuose lokalinuose norminiuose teis—s aktuose) valandiniam atlygiui. Darytina iššvada, kad nauja šios nuostatos formuluotė— (t. y. darbuotojo valandinis atlygis pakeistas jo vidutinį atlygį) darbuotojui nustatyto (pagal darbo sutartį ar kitus norminius aktus) darbo ušmokesio mokėjimo nereglamentuoja. Vadinas, kompensacinė—s iššmokos dydis pagal tokį reglamentavimą... padidinamas dar 100 proc., palyginus su nustatytu pagal dabartinį teisinį reglamentavimą... Abejotina, ar būtent tokį tikslą... turi nurodytas DK pakeitimas.

Be to, kompensacinė—s iššmokos mokėjimas turi būti susietas su tam tikru laiku, per kurį dirbama (pasibaigus darbuotojo darbo dienai (pamainai) (viršvalandinis darbas), poilsio, švenąi³ dien..., nakties metu). Ušši dirbtą... laiką... (atliktą... darb...) darbuotojui yra ir turi būti mokamas jam nustatytas (pvz., darbo sutartyje, kituose darbo apmokėjim... reglamentuojančiuose lokalinuose norminiuose teis—s aktuose) valandinis atlygis (mė—nesiną—s algos) tarp vidutinis darbo ušmokestis apskaičiuojamas išš trijų paskutinių kalendorinių mėnesių, einančių priešš tą... mėnesį, uškur (ar jo dalį) mokamas vidutinis darbo ušmokestis (Darbuotojo ir valstybės tarnautidutinis darbo ušmokesio apskaičiavimo tvarkos aprašas, patvirtinto LR Vyriausybės 2003 05 27 nutarimu Nr. 650, 6.1. p.). Atsiūvelgiant tai, abejotina, ar teisinga kompensacinei iššmokai apskaičiuoti taikyti vidutinį darbo ušmokestį.

Šiuo metu DK 194 str. 1 d. nustatytas teisinis reglamentavimas išškintinas taip, kad, jeigu darbuotojas nedirba poilsio arba švenąi³ dien..., kai toks darbas nenumatytas pagal grafiką..., tai jam sumokamas darbo ušmokesio ušfaktiškai dirbtą... laiką... (atliktą... darb...) poilsio arba švenąi³ dien... ir papildomai kompensuojama v išš trijų DK 194 str. 1 d. numatytą būdą:

- arba mokant jam 100 proc. darbo ušmokesio dydžio kompensacinio pobūdžio priemoką...,
- arba suteikiant darbuotojui per mėnesį kitą... poilsio dieną... (darbuotojo pageidavimu),
- arba tą... dieną... pridedant prie kasmetinių atostogų (darbuotojo pageidavimu).

Poilsio suteikimas pagal DK 194 str. 1 dalį yra savarankiškas kompensavimo būdas, kuris, palyginant su pirmu kompensavimo būdu – padidintu apmokėjimu, taikomas ne kartu, o atskirai. Taigi darytina iššvada, kad jeigu darbuotojas pageidauja, kad jam DK 194 str. 1 dalyje nurodytas darbas būtų kompensuotas suteikiant per mėnesį kitą... poilsio dieną... arba tą... dieną... pridedant prie kasmetinių atostogų, tai šis poilsio laikas neapmok Priešingu atveju (t. y. jeigu manytume, kad šis DK 194 str. 1 d. nustatyta tvarka suteikiamas poilsio laikas turi būti apmokamas) darbuotojams padėtis būtų nelygi: darbuotojai, pasirinkę padidintą... apmokėjimą... kaip kompen būdą..., netektis teis—s gauti poilsio nuo darbo laik... ir atsidurtis blogesnėje padėtyje, palyginus su darbuotojais, pasirinkusiais poilsio laiko suteikimą... kaip kompensavimo būdą... Ir DK 194 str. 1 dalyje nustatytas padidintas apmokėjimas kaip kompensavimo būdas netektis savo prasmę—s.

Pagal DK 194 str. 1 d. pakeitimą... siūloma ušdarb... poilsio arba švenąi³ dien..., jeigu jis nenumatytas pagal mokėjimą—ti ne mažiau kaip dvigubai, skaičiuojant nuo darbuotojo vidutinio valandinio atlygio (mė—nesiną—s algos), arba darb

pageidavimu kompensuoti jam š darb... suteikiant per mėnes kit... poilsio dien... arba t... dien... pridėdamas kasmetinį atostog ir mokant u tas dienas darbuotojui jo vidutin darbo u mokest. Si lomas pakeitimas nepažeis darbuotojų, kurie pasirenka skirtingus DK 194 str. 1 dalyje nustatytus kompensavimo būdus, lygi teisi tik tuo atveju, jeigu si loma... pakeitim... aiškinsime taip:

- darbuotojui, kuris pasirenka padidint... apmokėjim..., mokamas jo u dirbtas poilsio, šven di... darbo u mokestis ir 200 proc. jo vidutinio valandinio atlygio (mėnesinis algos) dydžio kompensacinė priemoka;
- darbuotojui, kuris pasirenka poilsio suteikim..., mokamas jo u dirbtas poilsio, šven di... darbo u mokestis 100 proc. jo vidutinio valandinio atlygio (mėnesinis algos) dydžio kompensacinė priemoka.

Antonas Kviatkovskis - teisininkas